

Wen-Chin Jäske

Diakonia-ammattikorkeakoulu
Humanistisen alan ammattikorkeakoulututkinto
Tulkki (AMK), asioimistulkkaus
Opinnäytetyö, 2020

AUTISMIKIRJON ENSIOPAS PERHEILLE

Kommentoitu osakäännös suomi–kiina

TIIVISTELMÄ

Jäske Wen-Chin

AUTISMIKIRJON ENSIOPAS PERHEILLE, kommentoitu osakäännös suomi–kiina,
31s., 2 liitettä

kevät 2020

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Humanistisen alan AMK-tutkinto

Tulkki (AMK), asioimistulkkaus

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kääntää suomi–kiina -kieliparille opas, joka auttaa kiinankielisiä autismikirjon perheitä kuntoutuksessa. Opinnäytetyössä tehtiin osakäännös oppaasta ”Autismiliiton Ensiopas perheille”. Oppaan julkaisija on Autismiliitto ry. Ensioppaassa on tietoa ja opastusta autismikirjon erityispiirteistä, suomalaisen yhteiskunnan heille tarjoamista palveluista sekä kuntoutuksesta. Lisäksi kiinaksi käännetty opas auttaa tulkkeja heidän työssään ja valmistautumisessa tulkkaukseen.

Opinnäytetyön raporttiosuudessa tarkasteltiin käännösprosessin havaintoja ja ongelmanratkaisuja sekä kulttuurieroja, jotka voivat vaikuttaa käännöstyöhön. Tarkastelun ja kääntämisen kohteena oli osa Autismiliiton Ensiopas perheille -oppaasta. Oppaan kuntoutuksen osuus sisältää autismikirjon henkilön kuntoutuksen, aistit, kommunikaation ja vuorovaikutuksen sekä strukturoinnin. Kuntoutus käsittää oppaasta yhteensä neljä sivua. Pääaiheena ovat kuntoutusta tarvitsevan autismikirjon lapsen erityispiirteet sekä perusteet ja opastukset, jotka ovat tärkeitä autismikirjon perheille, kun diagnoosi on tuore.

Käännösteorianä käytettiin pääasiassa skoposteoriaa, koska sen lähestymistapa on sopivin tämän tyyppiin käännöksiin. Skoposteorian mukaan käännösratkaisuja tehdään sen perusteella, mikä on käännöksen tarkoitus alkutekstin kirjoittajan tai kohdetekstin lukijan kannalta.

Käännöstyön tavoitteena on auttaa kiinan kielisiä Autismikirjon henkilöitä kuntoutukseen liittyvissä asioissa sekä tuottaa sanastoa kääntäjille, joiden työ liittyy Autismikirjon asioihin.

Opinnäytetyön aikana suoritettu aineiston analyysi osoitti, että pyrkiessään välittämään terveydenhoitoalaan liittyvää viestiä, kääntäjän on eri tapauksissa käytettävä käännösstrategiana pragmaattisia adaptaatioita. Lisäksi havaittiin, että kiinalaisen kulttuurin tunteminen on edellytys oppaan kääntämiseksi kiinan kielelle.

Asiasanat: autismikirjo, autismikirjon henkilön kuntoutus, käännös, kiinalaisen kulttuurin tuntemus

ABSTRACT

Jäske Wen-Chin

A guide on autism spectrum disorder for families. A commented part of translation Finnish–Chinese

31 pages., 2 appendices

Spring 2020

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's degree in humanities

Bachelor's Degree Programme in Humanities, Community Interpreting

This thesis aims to bring the knowledge of autism rehabilitation to Chinese ASD families living in Finland by translating part of “A guide on autism spectrum disorder for families“. The thesis was made in cooperation with The Finnish Association for Autism, which is the publisher of the guide. The guide includes basic knowledge and instructions of ASD special characters and information about support in Finland.

The thesis report deals with the translation process from Finnish into Chinese, as well as the challenges faced during the translation process. The translation process focused on the methods and solutions used by the translator. The thesis concentrated only on one area of the guide, which deals with rehabilitation. This way it is possible to go more in-depth with the problems of translation from one culture into another. The rehabilitation part deals with the following topics: rehabilitation, senses, communication, interaction and structuring. The chapter of rehabilitation is four pages.

The study showed that the translated text focused on issues related to autism rehabilitation and it was noticed that the knowledge of autism spectrum disorder in China is still developing and there is no similar treatment for ASD as in the Western world. Therefore, it was difficult to find corresponding words. From the point of view of the used language, the translation of the Finnish instructional guide was a challenge.

The Skopos theory and the theory of dynamic equivalence were used as the most suitable theories for the translation of the instruction guide. When translations were considered from a functional point of view, the purpose of the text was emphasized. That way the translation can get the same effect on the writer and on the reader while reading.

As a long-term goal, the purpose of the study is to help the rehabilitation into everyday accessibility for Chinese people with autism spectrum disorder and also to provide the vocabulary to other interpreters, when their work concerns ASD.

During the process of this thesis it was noticed that pragmatic adaption should be used as a strategy for translating health related texts. Additionally it was noticed, that knowing Chinese culture is essential to translate text to Chinese language.

Keywords: autism spectrum, rehabilitation, translation, the cognitive ability of Chinese culture

摘要

Jäske, Wen-Chin.

对 ”自闭症谱系障碍儿童家庭第一指导手册” 康复部份之芬中翻译的评论。

31 页，附件两张。

2020 年春。

芬兰 Diaconia 应用科学大学.

事务性口译员专业。

翻译人员。

本论文目的在于，藉翻译”给自闭症谱系儿童家庭的第一指导手册”来帮助家中有自闭症谱系障碍儿童的家庭。论文的合作对象是芬兰自闭症儿童协会。其所编著的”给自闭症谱系障碍儿童家庭的第一指导手册”适合供给有自闭症谱系儿童的家庭使用。指导手册中有很多关于对自闭症谱系障碍儿童的信息和指导，并提供芬兰的社会服务与康复资讯。此外，希望给其他口译人员提供关于自闭症谱系障碍的专用词汇和信息。

由于手册容涉及的领域很广，所以本文专注于康复工作的部分。论文的目首先是分析翻译工作。用什么方法将芬兰的自闭症谱系障碍儿童家庭指导手册的内容传达给有着不同语言和文化的群组，也就是说把芬兰文翻译成中文。

本文基于 Skopos 翻译理论，因为 Skopos 理论强调的功用适合于此类文件译。Skopos 理论的翻译策略以原文作者的用意和读者的立场为主。

将跟康复有关的指导手册从一种语言翻到另一个语言极具挑战性。康复手册翻译人员不仅需具备有翻译不同词汇的技巧，还需具备康复知识并熟悉文化才能将原文翻译得淋漓尽致。

论文分析显示，翻译有关康复知识时，翻译员需要使用不同的翻译理论和技巧。此外还需理解中国文化才能将此文件翻译成适合中国读者阅读的手册。

关键词: 自闭症谱系障碍儿童, 自闭症谱系障碍儿童康复工作, 翻译, 对中国文化的认知。

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 AUTISMI	7
2.1 Autismikirjon hoito ja kuntoutus Suomessa	8
2.2 Autismikirjon hoito ja kuntoutus Kiinassa	10
2.3 Autismikirjon Ensiopas perheille.....	12
3 KÄÄNNÖSTEORIAT	14
3.1 Lingvistinen käännoasteoria	15
3.2 Kommunikatiivinen käännoasteoria	16
3.3 Skoposteoria.....	16
3.4 Yan Fu'n käännoasteoria	17
3.5 Käännostrategiat.....	18
3.5.1 Kotouttaminen ja vieraannuttaminen	18
3.5.2 Pragmaattiset adaptaatit.....	19
3.5.3 Kulttuurierot kääntämisessä	20
4 KÄÄNNÖSPROSESSI JA KÄÄNNÖSRATKAISUT	22
4.1 Valitut käännoasteoriat ja -strategiat	24
4.2 Havainnot ja ratkaisut	24
5 POHDINTA	29
LÄHTEET.....	32
LIITE 1: Autismikirjon Ensiopas perheille -oppaan kuntoutusosio	36
LIITE 2: Autismikirjon Ensiopas perheille -oppaan osakäänno suomi-kiina	39

1 JOHDANTO

Jokaisella lapsella on oikeus onnelliseen elämään, mutta tämä ei aina toteudu sellaisen lapsen kohdalla, jolla on neuropsykiatrinen diagnoosi. Autismikirjo on neuropsykiatrinen diagnoosi (Autismi- ja aspergerliitto i.a., 2), jonka vuoksi autistinen lapsi tarvitsee aikuisten ja ympäristönsä tukea parhaalla mahdollisella tavalla. Tämän opinnäytetyön tekeminen lähti liikkeelle, kun ollessani tulkkina kiinankielisten autististen perheiden sosiaali- ja terveystalouteihin liittyvissä tilanteissa huomasin, että heillä on tarve saada lisätietoa autismista ja siihen liittyvistä tuista, joita Suomessa on tarjolla. Kiinnostuin siitä, miten voisin auttaa autististen lasten perheitä ja erityisesti niitä vanhempia, joilta puuttuu suomen kielen taitoa. Selviytymisen edellytys on, että saa tietoa ymmärrettävällä kielellä.

Opinnäytetyön yhteistyökumppani on Autismiliitto ry, jonka kanssa olemme sopineet käännöstyöstä. Käännän kiinan kielelle liiton oppaan nimeltään ”Autismikirjon Ensioapas perheille”, joka on suunnattu juuri diagnoosin saaneen lapsen perheille. (Autismi- ja aspergerliitto i.a., 1.) Opa on käännetty jo englanniksi, ruotsiksi, venäjäksi, eestiksi ja arabiaksi. Kiinankielinen käännös kuitenkin puuttuu. Koko ensioppaan käännöstyö oli laaja tehtävä, joten rajasin työn käsittelemään tässä opinnäytetyössä oppaan kuntoutuksen osuutta. Oppaan kuntoutusosuus sisältää autismikirjon henkilön kuntoutuksen, aistit, kommunikaation ja vuorovaikutuksen sekä strukturoinnin. (Autismi- ja aspergerliitto i.a., 2–4.) Kuntoutus käsittää oppaasta yhteensä neljä sivua.

Kiinalaisen kirjallisuuden kääntäminen suomen kielelle on ollut määrällisesti varsin vähäistä, kun huomioidaan kiinalaisen kulttuurin ikä ja kansakunnan suuruus. Kiinalaista kulttuuria alettiin tuntea Suomessa vasta 1900-luvulla, jonka alkuvuosikymmeninä ensimmäiset kiinalaisen kirjallisuuden käännökset ilmestyivät. Käännöksiä on enimmäkseen tehty vain muutama vuodessa. (Riikonen 2007, 261.)

En löytänyt vastaavaa aiempaa aihetta käsittelevää tutkimustyötä. Löysin kuitenkin Marjatta Korhosen opinnäytetyön ”Kiinalaisten maalausteosten nimet, kommentoitu käännös”, jonka tavoitteena oli tarkastella millä keinoilla kääntäjä on onnistunut välittämään kiinalaisten maalausteosten nimiä ja niiden sisältämiä viestejä suomalaiselle yleisölle. (Korhonen 2016.)

Valitsin tämän opinnäytetyön aiheen, koska Suomessa asuu noin 9000 kiinalaista taustaa olevaa henkilöä (Tilastokeskus. Tuotteet ja palvelut. Maahanmuuttajat ja kotoutuminen). Osalla näiden perheiden lapsista saattaa olla autismikirjon ongelma. Näin ollen lasten vanhemmilla on tarve saada tietoa autismikirjosta, jotta he ymmärtäisivät ongelman ja osaisivat hakea apua siihen. Haastattelin Autismiliiton asiantuntija Elina Vienosta (Henkilökohtainen tiedonanto 27.9.2019) ennen opinnäytetyön aloittamista ja hän kertoi, että ”Autismikirjon Ensioapas perheille” oli tärkeä tuote projektista, joka on toteutettu vuosina 2014–2017. Projekti oli nimeltään ”Arjessa alkuun – järjestölähtöinen varhainen tuki” (Autismi- ja aspergerliitto i.a.). Kyseinen opas oli laadittu yhteistyössä Autismiliiton ja viranomaistahojen kanssa, koska asiakkaat olivat erikielisiä ja oli suuri tarve saada opas myös muilla kielillä. (Elina Vienonen, henkilökohtainen tiedonanto 27.9.2019.) Tämän opinnäytetyön tavoitteena on saada laadukas suomen kielestä kiinan kielelle toteutettu kommentoitu käännös oppaasta, jollaista ei ole aiemmin tehty Suomessa. Tämä on myös ajankohtainen tutkimusaihe, jota tarvitaan globalisoituneessa yhteiskunnassa.

Opinnäytetyötä tehdessäni olen myös itse kehittynyt tulkkaus- ja käännösalan ammattilaisena. Käännöstyötä tehdessäni olen havainnut, että kiinalaisen kulttuurin tunteminen on edellytys oppaan kääntämiseksi kiinan kielelle. Olen myös todennut, että kääntäjän täytyy tuntea kohdealan termit ja sanastot, jotta pystyy kääntämään asiasisällön toiselle kielelle. Lisäksi olen kääntänyt autismialan erikoissanastoa ja termejä, joista on hyötyä myös muille tulkeille.

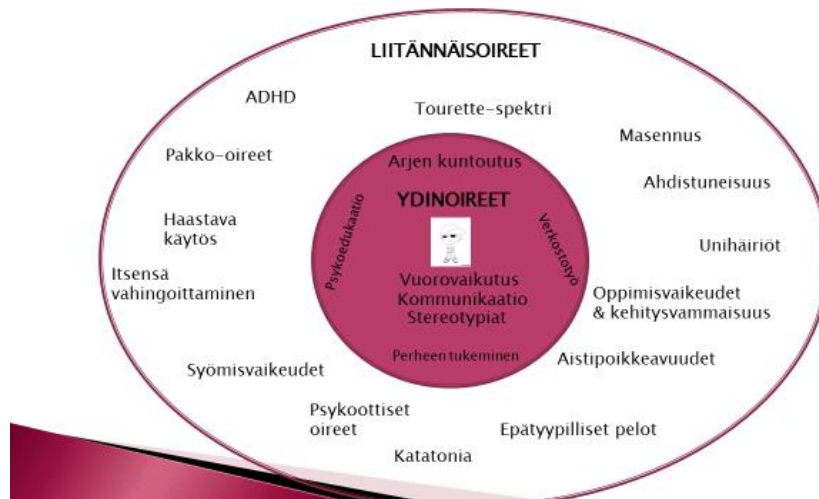
2 AUTISMI

Autismikirjo on yhteinen nimitys kaikille autistista käyttäytymistä sisältäville oireyhtymille. Autismikirjo on englanniksi Autism Spectrum Disorder, ASD. Autismikirjon oireiden taustalla on neurologinen kehityshäiriö, josta aiheutuu ongelmia aivojen toimintaan ja aistihavaintojen käsittelyyn. Autismikirjo ei ole varsinainen sairaus, vaan koko spektri neurologisesta erilaisuudesta. (Kerola, Kujapää & Timonen (toim.) 2009, 26.) Autismikirjoon kuuluvat: autismi, aspergerin oireyhtymä, disintegratiivinen kehityshäiriö, laaja-alainen kehityshäiriö ja Rettin oireyhtymä (Autismi- ja aspergerliitto i.a., 2).

Autismikirjoon kuuluvilla on neurologisia kehityshäiriöitä, jotka vaikuttavat heidän käyttäytymiseensä ja vuorovaikutukseensa muiden ihmisten kanssa. Autismikirjoon kuuluvilla on erilaisia oireita, jotka vaihtelevat paljon ja joiden taso vaihtelee älyllisen ja toiminnallisen kyvykkyyden alueilla. Autistiset piirteet vaihtelevat eri asteisina eri ihmisillä, jonka vuoksi heidän tarvitsemansa tukikin on yksilöllistä. (Oksanen 2019, 10.)

Autismikirjon tunnusomaisia piirteitä ovat esimerkiksi erityispiirteet aistitoiminnassa, yli- ja aliherkkyydet, poikkeavat tai puutteelliset vuorovaikutus- ja kommunikaatiotaidot sekä asioiden merkityksen ja ympäristön ymmärtäminen ja mieltäminen poikkeavalla tavalla. Tunnusomaisia piirteitä ovat myös toiminnanohjauksen vaikeudet, erityiset mielenkiinnon kohteet sekä rajoittunut tai stereotyyppinen käytös. (Autismi- ja aspergerliitto i.a., 3.)

Autismikirjon oireyhtymä jatkuu koko elämän ja sen piirteet voivat vaihdella. Autismikirjoa esiintyy kaikkialla maailmassa noin yhdellä prosentilla väestöstä ja pojilla yleisemmin kuin tytöillä. (Asplund, Heikkola & Meriläinen 2017, 7.) Noin neljällä viidestä autismi liittyy aistien (näkö, kuulo, tunto, haju) poikkeavuuteen ja monella esiintyy myös epilepsiaa ja liikunnallisen kehityksen viivästymistä. Lähes puolella lapsista on ydinoireiden lisäksi ainakin kaksi liitännäisoiretta. (Mielenterveystalo. Lasten mielenterveyspalvelut. Autismikirjon häiriöt.)

Kuva 1. Autismikirjon liitännäisoireet (Mielenterveystalo. Lasten mielenterveyspalvelut. Autismikirjon häiriöt)

2.1 Autismikirjon hoito ja kuntoutus Suomessa

Autismikirjon varhainen tunnistaminen on tärkeää. Sen vuoksi lasten neuvolatarkastusten yhteydessä terveysalan ammattilaiset kiinnittävät huomiota vauvaikäisen lapsen katsekontaktin poikkeavuuteen sekä muunlaiseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen, esimerkiksi puheen opetteluun yhteydessä. Autismikirjon häiriöstä kärsivällä lapsella saattaa olla vaikeuksia toimia ryhmässä ja saada ystäviä, aloittaa ja ylläpitää keskustelua ja kertoa itseltään, ymmärtää mitä muut ihmiset ajattelevat ja tuntevat, käyttää eleitä, ilmeitä ja katsekontaktia toisten kanssa sekä puhuessaan sopeutua muutoksiin ja uusiin tilanteisiin. (Mielenterveystalo. Lasten mielenterveyspalvelut. Autismikirjon häiriöt.)

Autismikirjon lasta erehdytään usein pitämään huonosti käyttäytyvänä, vaikka kyse on käyttäytymisen poikkeavuudesta, autismista. Tärkeää on ymmärtää, että autismikirjon lapsi ei toimi tietyllä tavalla ilkeyttään tai tahallaan, vaan toiminnan takana on hänen erityisyytensä, jonka asettamissa rajoissa lapsi toimii. (Oksanen 2019, 14.)

Autismikuntoutuksen yhteistyö alkaa jo diagnoosia pohdittaessa. Diagnosoinnin tärkein merkitys on kasvatuksellisen kuntoutuksen alkuun saattaminen. Lapsen vanhemmilla on asiantuntijuus omasta lapsestaan ja heidän osuutensa kuntoutuksesta säilyy koko lapsen elämän. Vanhemmat tarvitsevat apua ja tukea kuntoutuksen asiantuntijoilta. Autismi-

kuntoutus on mahdollisimman varhain aloitettua kasvatusta ja opetusta, kattaen kaikki henkilön elämänympäristöt ja jatkuen läpi koko elämän. Siksi autismikuntoutuksessa päävastuu on ja pysyy lapsen vanhemmilla. Kasvatuksellisen kuntoutuksen toteuttaminen vaatii intensiivistä työtä ja myös erityistä ammatillista taitoa, minkä vuoksi se ei voi olla yksin vanhempien vastuulla. Kasvatuksellisen kuntoutuksen järjestäminen ja toteuttaminen vaatii yhteistyötä. (Kerola ym. 2009, 231.)

Autismiliitto tarjoaa tukea ja palveluita. Autismikirjoon kuuluvat perheet ovat julkisen tuen piirissä ja autistiset lapset saavat kuntoutusta, jonka määrää riippuu tuen tarpeista. Tuki ja palvelut määritetään yksilön tarpeiden mukaan. Autismikirjon kuntoutus kuuluu julkiselle terveydenhuollolle, jossa tehdään kuntoutussuunnitelma ja palvelusuunnitelma tarvittaessa. Julkinen terveydenhuolto on velvollinen tekemään kuntoutussuunnitelman, jossa on mukana perhe, terapeutti ja esimerkiksi päiväkodin tai koulun henkilöstöä. Palvelusuunnitelman laatiminen kuuluu kunnalle ja siihen kirjataan perheen palvelujen tarve. Yleensä aloitteen tekijänä on apua tarvitseva perhe. (Autismi- ja aspergerliitto i.a., 10–11.)

Autismiliitto edistää ja valvoo autismikirjon ihmisten ja heidän läheistensä etujen ja yhdenvertaisuuden toteutumista yhteiskunnassa. Yhdistykset järjestävät perheille vertaistukiryhmiä, vapaa-ajan yhteisiä illanviettoja, leirejä lapsille, erilaisia tapahtumia sekä koulutuksia. (Autismiliitto i.a.) Autismiliitolla on neuvontapalvelu. Liiton työntekijät ohjaavat ja tukevat jäsenyhdistysten toimijoita. Liitto kouluttaa kokemusasiantuntijoita, jotka ovat joko itse autismikirjon henkilöitä tai hänen lähipiiriinsä kuuluu autismikirjon henkilö. Heidän kokemustaan autismikirjosta voidaan hyödyntää palveluita suunniteltaessa. (Helin Vesala, henkilökohtainen tiedonanto 12. 9. 2019.)

Kuntoutuksen tarkoituksena on pyrkiä edistämään henkilön toiminnallisuutta, osallisuutta sekä hyvinvointia. Kuntoutus vaatii moniammatillista yhteistyötä, johon kuuluu autismikirjon henkilö, hänen perheensä ja lähiympäristö sekä yhteistyökumppanit, kuten päiväkodin ja koulun henkilökunta, terapeutit sekä sosiaali- ja terveydenhoitoalan ammattilaiset. Onnistunut kuntoutus edellyttää lähipiirin aktiivista osallistumista ja on erittäin tärkeää, että perheillä ja päivittäin perheen kanssa toimivilla on riittävä tieto ja ymmärrys autismista sekä autistisen henkilön toimintakykyä tukevista keinoista. (Helin Vesala, henkilökohtainen tiedonanto 12. 9. 2019.) Jos autistisen lapsen vanhemmista toinen

tai molemmat eivät hallitse suomen kieltä riittävän hyvin, keskustelun tueksi tarvitaan asioimistulkkia.

Asioimistulkausta järjestetään kaikissa tilanteissa, joissa viranomaisella ja asiakkaalla ei ole yhteistä kieltä. Tällaisia tilanteita voi tulla esimerkiksi lääkärin vastaanotolla, palvelusuunnitelmaa laadittaessa ja tuen hakemisessa Kelalta tai kunnalta tai muulta vastaavalta viranomaiselta. Asioimistulkin täytyy osata autismiin liittyvät sanastot, termit sekä tuntea autismiin liittyviä tietoja. Lisäksi hänellä on velvollisuus noudattaa tulkin ammatillisäännöstöä toimiessaan asioimistulkkina (Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto 1994).

2.2 Autismikirjon hoito ja kuntoutus Kiinassa

Autismin oireyhtymä on kiinaksi käännettynä ”孤独症” eli ”yksinäisen oireyhtymä”, koska autistinen lapsi on ”aina yksin”, eikä osaa välttämättä kommunikoida toisten kanssa. (家有星孩, 2018.) Kiinassa autistista lasta kutsutaan kuitenkin ”tähtilapseksi”, koska lapsen oletetaan tulevan kaukaiselta planeetalta ja hän puhuu outoa kieltä, jota kukaan ei ymmärrä. (家有星孩, 2018.) Toisen ajatuksen mukaan lapsi on kuin tähti, joka näyttää olevan lähellä, mutta kuitenkin hyvin kaukana ja saavuttamattomissa (家有星孩, 2018.) Kiinassa arvioidaan olevan noin 1,3 miljoonaa autismikirjon piiriin kuuluvaa ihmistä. Aiemmin autismikirjioon kuuluvat ihmiset saivat diagnoosin, johon kuuluivat myös henkisesti vajaakehittyneet, puhekyvyltään vajaakehittyneet ja mielisairaavat henkilöt. Nyt vasta tiedetään, että he kuuluvat autismikirjon diagnoosin piiriin. (河南省儿童医院 2016.)

Vuonna 2017 julkaistu kiinalainen autismin kasvatuksen ja kuntoutuksen kehittämistilanteen raportti (中国网 2017) paljasti, että kiinalaisilla lapsilla esiintyy autismia ainakin yhdellä prosentilla väestöstä. Lisäksi vuonna 2017 julkaistu kiinalaisten vammaisten kehityksen tilastoraportti (中国网 2017) kertoi, että Kiinassa, jossa asuu noin 1,3 miljardia ihmistä, on vain 1611 autististen lasten kuntoutuksen instituuttia. Noin neljä viidestä autistisesta lapsesta ei ollut saanut kuntoutusmahdollisuutta. (中国网 2017.)

Vuonna 2018 Kiinan Kansan Päivälehdessä mukaan autismin hoitoon löytyi kiinalaisesta internetistä erilaisia värikkäitä hoitomuotoja, joita olivat muun muassa akupunktio, hieronta, biologinen hoito ja hermosolusiirrot sekä myrkkujen poistohoito. (健康时报网 2018.) Sikäläisten mainosten mukaan autismissa voidaan parantua kokonaan. Kiinan Kansan Päivälehdessä informoidaan autismitermin perheitä siitä, että autismi on neurologisesta kehityshäiriöstä aiheutuva oireyhtymä eikä siihen ole vielä löytynyt parantavaa keinoa. Tämän vuoksi perheiden ei tule hätäillä viemällä lasta vaihtoehtoisiin hoitoihin, jotka eivät ole oikeita hoitomuotoja autismitermin lapsille. Lisäksi Kiinan Kansan Päivälehti kertoi, että maailmassa kaikkein sopivin hoitomuoto autismitermin lapselle on kuntoutus, joka voi edistää autismissa kärsivän lapsen selviytymistä arkielämässä. (健康时报网 2018.)

Haastattelin sähköpostin välityksellä kiinalaista henkilöä, jonka lapsi kuuluu autismitermin ryhmään. Hänen kertomuksensa mukaan Kiinassa ei ole riittävästi autismin hoitoon koulutettuja hoitohenkilöitä tai koulutusta on liian vähän. Kuntoutusta tarjoavia instituutteja ei ole tarpeeksi, joten autismitermin lapset eivät ole saaneet oikeaa hoitoa ja kuntoutusta ajoissa. Seurauksena ovat olleet sekä autistisille lapsille että heidän perheille vaikea ja raskas elämä. (Pinyin Chen, henkilökohtainen tiedonanto 1.10.2019.)

Pekingissä vuonna 2014 järjestettiin kansainvälinen kokous (健康时报网 2014), joka oli ensimmäinen autismin kasvatukseen ja kuntoutukseen liittyvä suuri tapahtuma Kiinassa kautta aikojen. Kokouksessa kerrottiin autististen lasten tilanteista. Kiinassa 1980- ja 90-luvuilla autismissa ei ollut vielä tarpeeksi tietoa ja vasta kokouksen myötä tietoa alkoi tulla. Oikean hoidon ja kuntoutuksen kehittäminen Kiinassa alkoi 2000-luvulla. Viimeisten viiden vuoden sisällä tietämys on kasvanut nopeasti ja kuntoutuslaitoksia on perustettu.

Hoitoon liittyvät lait ja asetukset ovat Kiinassa vielä puutteellisia. Esimerkiksi vammaislaki (中华人民共和国残疾人保障法 2018) käsittelee asiaa, mutta ei turvaa hoidon saantia. Kaikilla ei ole oikeutta saada tukea hoitoa varten kunnalta ja suuri osa hoitomaksuista jäävät perheiden maksettavaksi. Autistin kuntoutus on pitkä prosessi, johon Kiinassa tarvitaan paljon aikaa ja rahaa. Toisaalta pelkkä raha ei riitä kuntoutukseen. Yhteiskunnan

ja ympäristön tulee yhteistyössä panostaa autismikirjon ihmisten erilaisuuden hyväksyntään. (健时报网 2014.)

Kiinassa autismin hoito ja kuntoutuspalvelut on keskitetty vain suuriin kaupunkeihin, kuten Pekingiin ja Shanghaihin, joiden sairaaloissa on pitkät hoitojonot. Kiinassa autismia hoitavat usein autismikirjon lasten vanhempien perustamat yksityiset laitokset, joiden malli on saatu Amerikasta tai Euroopasta. Hoito niissä on yleensä kallista. (彭湃 2018.) Haastattelin sähköpostin välityksellä taiwanilaista henkilöä, jonka lapsella on autismikirjon diagnoosi. Haastattelussa saadun tiedon mukaan myös Taiwanissa on pitkät jonot kaupungin järjestämään autismin hoito- ja kuntoutuspalveluihin. (Hua Wang, henkilökohtainen tiedonanto. 10.11.2019.)

2.3 Autismikirjon Ensiopas perheille

Autismiliiton tehtävänä on tuottaa ja välittää tietoa autismikirjosta. Tätä tarkoitusta varten liitto tuottaa, julkaisee ja myy erilaisia autismikirjoon liittyviä aineistoja, esimerkiksi Autismi-lehti, esitteet, oppaat, videot, kirjat. (Autismiliitto i.a.) Kyseinen opas oli laadittu yhteistyössä Autismiliiton ja viranomaistahojen kanssa, koska asiakkaat olivat erikielisiä ja oli suuri tarve saada opas myös muilla kielillä. Oppaan eri kielisille käännöksille on olemassa jatkuvasti tilausta. Sairaalat tilaavat edelleen esimerkiksi arabiankielistä opasta paljon. Myös venäjänkielisille oppaille on kysyntää. (Elina Vienonen, henkilökohtainen tiedonanto 27.9.2019.)

Autismikirjon Ensiopas perheille -oppaassa on yhteensä 12 sivua. Ensimmäisellä aukeamalla selitetään mitä on autismi. Tämän jälkeen puolet oppaasta koskee kuntoutusta. Kuntoutukseen kuuluvat osiot ovat: aistit, kommunikaatio ja vuorovaikutus, strukturointi, toiminnanohjauksen vaikeudet, haastava käyttäytyminen, rutiinit ja rituaalit, uni ja syöminen. Viimeisellä aukeamalla tuodaan esille tuki- ja palvelutoiminta Suomessa. (Autismi- ja aspergerliitto i.a.)

Käännetty opas on saanut hyvää palautetta, varsinkin Helsingin ja Uudenmaan Sairaanhoidopiirin sairaaloissa sekä muissakin sairaaloissa Suomessa. Kun lapsi saa tuoreen

autismidiagnoosin, perheelle annetaan opas, josta he saavat tietoa, miten tuki- ja palvelut järjestetään Suomessa. Lisäksi oppaassa on tärkeitä kuntoutuksen ensitietoja, koska perhe ei pysty heti omaksumaan kaikkea tietoa (Elina Vienonen, henkilökohtainen tiedonanto 27. 9. 2019.)

3 KÄÄNNÖSTEORIAM

Kielen kääntämisen aloittamisesta ei ole tarkkaa dokumentoitua tietoa, mutta vanhimmat dokumentit kaksikielisestä kommunikoinnista ovat peräisin Assuanista Egyptistä ajalta noin 3000 eKr. Ensimmäiset dokumentoidut tiedot kääntämisestä ovat Egyptin vanhan valtakunnan ajoilta (noin 2640-2040 eKr.). Kääntäminen on ollut tärkeässä asemassa myös muinaisessa Babyloniassa. Hammurabin aikaan (noin 2100 eKr.) Babylon oli kansainvälinen kaupunki ja koko Babylonian valtakunnan hallitsemiseen tarvittiin suuret määrät kirjureita, jotka käänsivät hallitsijoiden ediktit (hallitsijan ilmoitus laista tai asetuksesta) kaikkien valtakunnassa asuvien kansojen kielille. (Vehmas-Lehto 1999, 22.)

Kiinassa oli myös ilmestynyt käännöksiä, jotka oli dokumentoitu. Donghan dynastian An Shigao (安世高) (noin 148–180 jKr.) oli varhainen kiinalainen buddhalaisuuden lähettiläs ja vanhin tiedossa oleva intialaisten buddhalaisten tekstien kääntäjä kiinan kielelle. Hän on kääntänyt runsaasti tärkeitä sutria eli buddhalaisia tai hindulaisia uskonnollisia kirjoituksia intian kielestä kiinan kielelle. Käännöksissä oli annettu painoarvoa lähtökielen teksteille ja pyritty korkeaan vastaavuuteen. (国学网 2013.)

Varhaiset käännösteoriat ovat olleet kiinnostuneita lähinnä vain kaunokirjallisuudesta sekä raamatun ja muiden uskonnollisten kirjoitusten käännöksistä (Vehmas-Lehto 1999, 30.) Maailma kansainvälistyi kuitenkin verrattain nopeasti: liikenneyhteydet paranivat, kauppa vilkastui ja perustettiin kansainvälisiä järjestöjä, kuten Yhdistyneet Kansakunnat. Käännöksiä tarvittiin yhä enemmän. Käännösten ja niihin liittyvien teorioiden tarve lisääntyi voimakkaasti toisen maailmansodan jälkeen. (Vehmas-Lehto 1999, 32).

Käännöstieteen problematiikka liikkuu akselilla ”uskollisuus alkutekstiä kohtaan – uskollisuus käännöksen lukijan kieltä kohtaan”. Kääntämisen perustavoitteena voi nähdä joko ekvivalenssiin tai adekvaattisuuden tavoittelun. Ekvivalenssilla tarkoitetaan vastaavuutta lähtötekstin ja kohdetekstin välillä. Adekvaattisuudella tarkoitetaan käännöksen suhdetta kohdekielen ja käännöksen vastaanottajiin eli siihen, miten käännös toimii kohdekielissä kulttuurissa. (Hytönen & Rissanen 2006, 66–69.)

3.1 Lingvistinen käännösteoria

Käännösteorioita on kahta päätyyppiä. Ensimmäinen vaihe varsinaisten käännösteorioiden synnyssä olivat lingvistiset käännösteoriat. Lingvistinen käännösteoria syntyi ja kehittyi Neuvostoliitossa 1950–60 -luvuilla. Venäläisen tutkija A.V. Fedorovin vuonna 1953 julkaisema ”Johdatus käännösteoriaan” oli ensimmäinen perusteellinen käännösteoriasta kertova teos. (Vehmas-Lehto 1999, 35–36.)

Lingvistisissä käännösteorioissa tarkastellaan kääntämistä ja käännöksiä vertaamalla lähtö- ja tulotekstien toimivuutta käännöksessä. Semanttinen ekvivalenssi eli merkitysvastaavuus on lingvististen käännösteorioiden ihannemalli, jossa asiasisällön ilmaiseminen eri kielissä eri keinoin on keskeinen asia. Lingvististen käännösteorioiden mukaan käännöksessä lähtötekstin asiasisältö välitetään lukijalle tarkasti, pyrkien samalla luontevaan kieliasuun. Lingvistiset käännösteoriat ovat muotoilleet teoriaksi sen, missä aiemmin puhuttiin vapaasta kääntämisestä. Käännöksen täytyy välittää tarkasti lähtötekstin sisältö käyttäen samanarvoisia ilmaisuja kuin lähtötekstissä. (Vehmas-Lehto 1999, 36.)

Lingvistisen käännösteorian mukaan käännöksen tulee vastata sisällöllisesti lähdetekstiä ja noudattaa kielellisesti kohdekielen normeja. Ei sanasta sanaan kääntämistä vaan kielipillisesti ja sanastollisesti luontevaa käännöstä. (Vehmas-Lehto 1999, 40.) Tähän on joissakin tapauksissa erittäin vaikea päästä, koska kaikissa kulttuureissa ei ole välttämättä samoja ilmaisuja. Kiinan kielessä käytetään usein sanontoja, joiden avulla kuvaillaan asioita tai ihmisiä. Sanontojen suoralla käännöksellä ei pysty välittämään lukijalle asian tarkoitusta. Esimerkiksi ”賤内” (jian nei) sanontaa käytetään, kun aviomies esittelee oman vaimonsa vieraille (汉文学网 贱内). Suoran käännöksen mukaan sanat tarkoittavat ”halpa sisällä” (sanat tarkoittavat oikeasti ”vaimoni”). Jos sanat käännetään suoraan, lukija ei ymmärrä mikä sen oikea merkitys on. Sanonnat tulevat yleensä maan kulttuurista tai historiataustasta. Sanontaan ”賤内” on yhdistetty kaksi sanaa, joista ensimmäinen viittaa esittelijään itseensä. Hän haluaa kertoa kohteliaisuussyistä, että hän on huonomassa asemassa kuin vieraansa. Toinen sana viittaa vaimoon, joka on hänen sisäpiiriin kuuluva eli kodissa asuva. Tällainen sanonta on kiinalaisen kohteliaisuusperinteen mukaan muodostunut, joka vaatii lisäselityksiä käännöksessä.

3.2 Kommunikatiivinen käännösteoria

Kommunikatiivisten käännösteorioiden keskeisiä käsitteitä on kirjoittanut käännöstieteilijä Eugene A. Nida, jonka teos ”Toward a Science of Translating” ilmestyi vuonna 1964. (Nida 1964). Nidan teorian mukaan kääntäminen on viestintää, jossa kääntäjä välittää lähtökieliseltä lähettäjältä tietyn sanoman tulokieliselle vastaanottajalle ottaen huomioon kulttuurierot kääntämisessä. (Vehmas-Lehto 1999, 54.)

Kommunikatiivisten käännösteorioiden keskeisiä käsitteitä ovat dynaamisuus ja funktionaalisuus. Dynaamisessa ekvivalenssissa käännöksellä pyritään saamaan aikaan käännöksen lukijassa yhtäläinen reaktio kuin mitä lähtöteksti on saanut aikaan lukijoissaan. Vehmas-Lehdon (1999) mukaan funktionaalinen ekvivalenssi tarkoittaa, että lähtötekstin ja käännöksen funktiot ovat samat tai ainakin lähellä toisiaan. Funktion tarkoitus vaihtelee. Kysymys voi olla kokonaisen tekstin funktiosta, joka korostaa käyttötarkoituksen huomioimista tai se voi tarkoittaa myös muita kääntämiseen vaikuttavia kielen ulkoisia tekijöitä. (Vehmas-Lehto 1999, 70.)

Nidan mukaan yksi tärkeimmistä käännöksen ymmärrettävyyteen vaikuttavista tekijöistä on redundanssi eli toiste (Nida 1964, 126-132). Toisteella tarkoitetaan viestinnän kannalta ylimääräisten symbolien tai kirjaimien käyttämistä, jotta asia tulee ymmärretyksi (Vehmas-Lehto 1999, 59). Toistetta on esimerkiksi suomen kielen persoonapronominin käyttö pääteen ohella; ”me menemme” tai ”sinun kirjasi”. Kiinan kielessä toiste näkyy usein adverbeissa. Esimerkiksi sanat erittäin hitaasti ”慢慢的” (suora käännös hitaasti hitaasti) ja hiljaisesti ”悄悄的” (suora käännös hiljaa hiljaa) kuvastavat toisteen merkitystä kiinan kielessä. (小學生的國語詞. 典慢慢的, 悄悄的.)

3.3 Skoposteoria

Saksalaiset käännöstutkijat Katharina Reiss ja Hans J. Vermeer kehittivät 1980-luvun alussa skopos-käännösteorian. Skoposteoriassa käännöksen ”skopoksen” tarkoitus (päämäärä, tavoite, funktio) asetetaan tärkeimmäksi käännöksen kriteeriksi. Siinä kääntäjä

yrittää tarjota samaa informaatiota kuin lähtötekstin tuottaja. (Hytönen & Rissanen 2006, 71.)

Skoposteorian kehittäjien mukaan kääntäjällä ei ole mahdollista tarjota samaa informaatiota kuin lähtötekstin tuottaja, mutta hänen tulee yrittää suoriutua tehtävästään käännöksen tarkoituksen kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Tekstien tavoitteet jaetaan usein kolmeen pääkategoriaan: informatiiviseen, ekspressiiviseen ja operatiiviseen. Tekstissä voi olla päällekkäisiä funktioita.

Tiedon välittäminen on informatiivisen tekstin tarkoitus. Ekspressiivisen teksti puolestaan ilmaisee taiteellisuutta ja esteettisyyttä ja kuvailee asioita. Operatiivinen teksti on luonteeltaan vetoavaa ja mielipiteisiin vaikuttavaa. Käännöksessä saatetaan noudattaa pelkkä informatiivista funktiota, koska kohdekulttuurissa tarvetta vaikuttavuuteen ei välttämättä edes ole. On tärkeää huomatta, että skoposteoria sinänsä ei ota kantaa siihen, tulisiko päämäärän olla kohdeteksti- vai lähtötekstikeskeinen. Tärkeintä käännökselle on vain täyttää skopoksensa. (Hytönen & Rissanen 2006, 71–72.)

3.4 Yan Fu'n käännösteoria

Kiinalaisen käännöstieteen uranuurtaja Yan Fu loi 1900-luvun vaihteessa käännösteorian, joka on tänä päivänäkin tärkeä kiinan kääntäjien keskuudessa. (Tung 2010.) Yan Fu (1898) esitteli kolme käännöstyöhön liittyvää hankalasti saavutettavaa tavoitetta kääntäessään kirjaa ”Evolution and Ethics” (天演論). Ne olivat uskollisuus, sujuva ilmaisu ja eleganssi. Yan Fu'n mukaan käännöksen tulee siis olla uskollinen lähdetekstille (信), välitettävä lukijalle jouheasti alkuperäinen viesti (达) sekä olla ilmaisultaan elegantti (雅). Tekstiin ei tule lisätä mitään tai jättää siitä mitään pois. (Yan Fu 1898.) Yan Fu'n teoria vaikuttaa perusajatukseltaan lingvistikalta käännösteorialta, vaikkakin toinen periaate, tavoittavuus, viittaa myös kommunikatiivisten teorioiden suuntaan käännöksen ymmärrettävyyden osalta kohdekielellä.

Marjatta Korhonen (2016) on tehnyt arvokkaan käännöstutkimuksen kiinasta suomeen ja tuonut suomalaisille tunnettavaksi perinteistä kiinalaista maalaustaidetta ja siihen

liittyvää runoutta, kalligrafiaa, symboliikkaa sekä muita kiinalaisen kulttuurin tärkeitä asosiaatiota. Lisäksi hän esitteli teoksessaan kiinalaisen käännöstieteen uranuurtaja Yan Fu'n teorian. (Korhonen 2016, 22.) Yan Fu'n teorian mukaan yksi tärkeä tavoite on että, käännöksen ilmaisu on elegantti (Yan Fu 1989). Käytin Yan Fu'n teorian mukaista tavoitetta tässä tutkimuksessa hyväkseni kääntämällä ”autismikirjon lapsi” sanat tähtilapiseksi. Kiinalaisen kulttuurin mukaan se kuulostaa paremmalta ja pehmentää mahdollisesti kasvojen menettämisen mukanaan tuomaa häpeää.

3.5 Käännösstrategiat

Käännösstrategia tarkoittaa niitä käytännön toimintatapoja, joita toteutetaan käännöstyössä eri teorioiden pohjalta (Hytönen & Rissanen 2006, 18). Käännösteorioiden avulla kääntäjä voi tehdä käännösratkaisuja ja valintoja, mutta käännöstyössä pelkkä teorian tiedotus ei riitä. Kääntäjän on osattava soveltaa tietoa ja luoda itselleen käännösstrategia, joka soveltaa pohjalla olevia teorioita tai teoriaa ja toteuttaa käännöstyön sen kautta. Käännösprosessissa kääntäjä soveltaa käännösstrategian avulla kulloinkin valittua käännösteoriaa ja sen kautta hänen käännöstaitonsa kehittyy ja käännöksen tavoitteet voidaan saavuttaa. (Hytönen & Rissanen 2006, 66.)

Sanasta sanaan -käännös tarkoittaa käännöstä, jossa lähdetekstin sanajärjestys säilytetään ja sanat käännetään niiden yleisimmän merkityksen mukaan. Sitä käytetään esimerkiksi alkutekstin kieliopin analysointiin tai raakakäännöksen tekemiseen myöhempää muokkausta varten. Uskollisessa sanasta sanaan -käännöksessä pyritään tuottamaan täsmälleen sama kontekstuaalinen merkitys kuin lähdetekstissä. Kieliopillisesti lähellä oleva kohdetekstin ilmaisu esitetään kirjaimellisessa käännöksessä, kuitenkin kääntäen sanasta sanaan. (Pekanheimo 2014.) Kemppasen (2018) mukaan käännös on neutraali, jos se ei ole liian vapaa eikä liian kirjaimellinen, vaan ideaali strategia eri tilanteisiin. Se on kultainen keskitie. Käännösteorioita yhdistämällä luodaan toimivia strategioita ja otetaan huomioon erilaiset tilanteet.

3.5.1 Kotouttaminen ja vieraannuttaminen

Lawrence Venuti (1995) on tarkastellut Iso-Britannian ja Yhdysvaltojen kääntämisen historiaa kotouttamisen ja vieraannuttamisen näkökulmasta. Hän toteaa teoksessaan *The Translator's Invisibility* (1995), että käännökset on mukautettu kohdekulttuurin normeihin ja ideologioihin, jotta ne vaikuttaisivat siltä, kuin ne olisivat alun perin kirjoitettu kohdekielillä. (Venuti 1995, 45.) Kotouttaminen tarkoittaa kääntämisen käytäntöä, jossa kohdekulttuurille vieraat ainekset korvataan tutummilla. Kotoutetun käännöksen vallitsevia piirteitä ovat esimerkiksi kohdekulttuurille ominaiset kielelliset, etniset ja ideologiset ilmaisut, kielen sujuvuus, yksiselitteisyys, nykyaikainen esitystapa ja kielellinen johdonmukaisuus. Kotoutetussa käännöksessä vältetään idiomeja, monimerkityksisiä tai vanhentuneita ilmaisuja ja matkitaan kohdekulttuurin tekstejä. (Tommola 2004, 72-73.) Käännösratkaisussa voidaan käyttää kotouttavaa käännösstrategiaa, jonka avulla pyritään korvaamaan vieras termi tutulla termillä poistamatta virallista määritelmää. Esimerkiksi autistista lasta kutsutaan tähtilapseksi.

Vieraannuttaminen on käytäntö, jossa kohdekulttuurille vieraat ainekset nostetaan esiin. Vieraannuttavan käännöksen piirteitä ovat esimerkiksi lähdekulttuurin kielelliset, etniset ja ideologiset ilmaisut ja sujuvuusnormien vastustaminen. Kääntäjän tekemät ratkaisut ovat selvästi esillä. (Tommola 2004, 74.) Esimerkiksi termi strukturointi on kiinalaisille uusi ja vieras ja se vaatii käännöksessä lisäselitystä.

3.5.2 Pragmaattiset adaptaatiot

Pragmaattiset adaptaatiot ovat niitä käytännön toimenpiteitä, jotka auttavat kääntäjää adekvaattisuuden saavuttamisessa (Hytönen & Rissanen 2006, 78). Käytännölliset toimenpiteet voivat olla esimerkiksi lisäyksiä, poistoja, korvauksia tai sanajärjestyksen muutoksia. (Vehmas-Lehto 1999, 100.) Kiinan kielessä on useita sanontoja, jonka vuoksi kääntäjän tulee tehdä käytännön toimenpiteitä. Esimerkiksi ”垂涎三尺” (chui yan san chi), josta voi poistaa viimeiset kaksi sanaa. Suora käännös tarkoittaa, että ”kuolaa tulee alas kolme metriä”. (学习网 成语大全.) Tätä sanontaa käytetään kuvailemaan herkullista ruokaa, joka saa aikaan ihmisten syljen erittymisen ruuan nähdessään. Länsimaalaisissa käännöksen loppuosa todennäköisesti aiheuttaa hämmästyä ja naureskelua. Tästä syystä käännöksestä voi loppuosan jättää pois. Jos lähtötekstissä on henkilön nimi, kääntäjä voi

lisätä selityksen, kuka henkilö on kyseessä. Henkilö on kiinalaisille tunnettu, mutta kohdekielen lukijalle täysin tuntematon. Korvausta käytetään silloin, jos sanalle ei ole vastinetta ja kääntäjä joutuu korvaamaan sen muilla sanoilla. Esimerkiksi sana ”strukturointi”, jonka olen korvannut sanoilla ja lisäselityksillä. Sanajärjestyksen muutoksia tehdään käännöksiin jatkuvasti, koska kiinan kielen lauserakenne on eri kuin suomen kielessä.

Sanajärjestyksen muutoksia tehdään usein, mutta poistoja harvoin. Tavallisimpia lähtötekstin muutoksia ovat korvaukset ja lisäykset. Poistoja käytetään vain, jos asialla ei ole tulokulttuurissa merkittävää informaatioarvoa. Pragmaattisten adaptaatioiden käytön syitä ovat tilannetekijöihin liittyvät aika-, paikka- ja tekstifunktioerot, viestin vastaanottajien taustatietojen erot sekä konventioerot. Konventio tarkoittaa sitä, miten on tapana kirjoittaa tietyn tekstilajin tekstejä. Konventioihin sisältyvät esimerkiksi tietyt kaavamaiset ilmaukset tai tekstin rakenteeseen liittyvät seikat. (Vehmas-Lehto 1999, 99–107.) Tämän opinnäytetyön kohteena olevassa käännöstyössä on käytetty pragmaattisen adaptaation käännösstrategiaa, jolloin toisteena on käytetty kiinakielen sanaa 即 (ji), joka tarkoittaa ”juuri se”.

3.5.3 Kulttuurierot kääntämisessä

Kääntämisen yhteydessä puhutaan usein kulttuurista, johon eivät kuulu pelkästään tiede ja taide, vaan myös yhteiskunta, tavat ja ajattelutapa, sillä käännöksen vastaanottajat elävät erilaisessa ympäristössä kuin alkuperäisen tekstin lukijat (Vehmas-Lehto 1999, 105). Korhosen (2016) tutkimuksesta käy ilmi asiat, jotka kääntäjän täytyy hallita kääntäessään kiinalaisten runo-tyyppisiä käännöksiä. Ne vaativat molempien kielten ja kulttuurien tuntemusta. Pelkkä kielitaito ei riitä, koska runon välittämä tunnelma ei välttämättä säily kääntämällä sanasta sanaan. (Korhonen 2016, 34.) Esimerkiksi ”kova tuuli” tai ”iso aalto” (大風大浪) voi kiinaksi tarkoittaa taistelua elämästä. Kiinankieliset sanat (天無二日) tarkoittavat suoraan käännettynä, että taivaalla ei voi olla kahta aurinkoa. Tässä lauseessa aurinko tarkoittaa kuitenkin keisaria, vaikka sanan alkuperäinen merkitys tulee luonnonilmiöstä.

Kääntäjän ammattitaidossa ei riitä vain kahden kielen osaaminen ja sanakirjojen käyttö. Myös kulttuurin tuntemus ja kahden kielen viestintätaito liittyvät tiivistä yhteen. Kääntäjä ei käännä sanoja, lauseita, virkkeitä tai kappaleita sanatarkasti, vaan välittää asiat sisällöllisesti täsmäävästi yhdestä kulttuurista toiseen. Kääntäjän on viestinnän asiantuntija. Hän osaa ottaa huomioon kulttuurierot ja tietää mikä on oleellista ja sen perusteella välittää asiat mahdollisimman tarkasti toiselle kielelle ja kulttuuriin. (Aaltonen, Siponkoski & Abdallah (toim.) 2015, 37-38.)

Kiinassa autistista lasta kutsutaan ”tähtilapseksi”. Syy siihen liittyy kiinalaiseen kulttuuriin, jossa on tapana kuvailla vaikeampia asioita kauniisti, jotta ne eivät kuulostaisi liian pahalta, pelottavalta tai sellaiselta asialta, jonka myötä henkilö voi menettää kasvonsa. Esimerkiksi kiinalainen numero neljä on ääntämykseltään sama kuin sana kuolema, jonka vuoksi Kiinassa vältetään numeron neljä käyttöä monella tavalla. Se näkyy esimerkiksi hississä, jonka numeroinnista puuttuu kerros numero neljä tai se on korvattu usein kirjaimella. (Manninen 2017.)

Autismikirjon lapsi on kiinaksi ”sulkeutuva lapsi”, joka kuulostaa kiinalaisista huonolta. Sen vuoksi Kiinassa autismikirjon lasta kutsutaan ”tähtilapseksi”. Tämä kuulostaa kauনিimmalta kuin ”sulkeutuva lapsi”. Tässä kohtaa sovelsin Yan Fu:n käännosteoriaa, jonka mukaan käännoksen tulee olla elegantti. (Yan Fu 1898.)

4 KÄÄNNÖSPROSESSI JA KÄÄNNÖSRATKAISUT

Käännösprosessissa käytin tukena Tiina Tuomisen luennolla esittämää käännöstyön laatuun liittyvää prosessia, jossa on eri vaiheita. Vaiheet koostuvat käännöstyön saavuttamisesta alusta loppuun. Ensimmäinen vaihe on tehtävän toimeksianto ja neuvottelu. Seuraava vaihe on lähtötekstin analyysi sekä oma tiedon hankinta sekä raakakäännös, joka on suora käännös ilman minkäänlaisia muokkauksia. Kolmas vaihe on käännöksen muokaus, joka sisältää muun muassa kielen oikolukua, selkokielisyyttä, yleiskielisyyttä ja käännöksen hiomista. Viimeinen vaihe on lopullisen version palaute ja tarkistaminen. (Tuominen 2018.)

Käännöksen tarkoitus on kääntää Autismikirjon Ensiopas perheille -oppaan kuntoutusta koskeva luku suomesta kiinan kielelle. Käännös voi auttaa kiinankielisiä autistiperheitä ymmärtämään autismikirjon lasten haastavia käyttäytymisreaktioita. Oppaan avulla he saavat kuntoutukseen ohjeita, joiden avulla lapsen omatoimisuutta edistetään ja vahvistetaan arjen taitojen oppimista. Oppaan lukija ei koe käännöstä lukiessaan vieraantunutta oloa ja opas saa aikaan samanlaisen reaktion kuin lähtötekstin lukeneilla lukijoilla.

Tavoitteen saavuttamiseksi ja laadukkaan käännöstyön saamiseksi käytin eri käännösstrategioita ja teorioita. Olen muun muassa käyttänyt kommunikatiivista käännösstrategiaa ja E. Nidan dynaamisen ekvivalenssin teoriaa, johon olen viitannut luvussa 3.2. Lisäksi käytin skoposteoriaa, johon olen viitannut luvussa 3.3. sekä Yan Fu'n teoriaa, johon olen viitannut luvussa 3.4. Käännöstyön laadun varmistamiseksi olen esittänyt käännöstyön kommentoitavaksi ulkopuolisille kiinakielen asiantuntijoille, jotka ovat oikolukeneet käännöstyöni.

Käännösprosessi alkoi käymällä neuvotteluja ja keskusteluja Autismiliiton edustajan kanssa heidän tarpeistaan käännöksen suhteen. He hyväksyivät ajatukseni käännöksestä, johon myös itse sitouduin. Hankin liiton tuottamaa materiaalia sekä etsin tietoa Autismikirjosta eri lähteistä.

Käytin käännöksessä ensin sanasta sanaan -strategiaa, jolloin sain tehtyä raakakäännöksen lähdetekstistä. Tässä vaiheessa prosessia huomasin, että suoraa käännöstä ei voi soveltaa tähän työhön, koska suomen kielessä on huomattava rakenteellinen ero verrattuna

kiinan kieleen. Käytin apuna englannin kielistä käännöstä tekstistä. Se helpotti huomattavasti ymmärtämään osin erittäin vaikeat lauseet ja termit. Tällä tavoin sain raakakäännöksen valmiiksi.

Siirryin muokkausvaiheeseen, kun olin ymmärtänyt kaikki suomen kieliset termit. Muokausvaiheessa käytin pragmaattisia adaptaatioita, koska englannin kielisessä tekstissä on paljon prepositioita ja lauseet ovat pitkiä. Jouduin poistamaan myös osan sanoista, joilla ei ole kiinan kielessä mitään merkitystä. Vaihdoin myös lauserakenteen vastaamaan paremmin kiinan kielistä ilmaisua. Esittelen tarkemmin tekemiäni käännösratkaisuja myöhemmin tässä luvussa.

Käännösprosessin aikana huomasin, että lähdetekstissä on paljon teoretietoa, jotka puuttuu kiinankielisestä kuntoutusohjeesta. Esimerkiksi Autismiliiton oppaassa aisteihin liittyvässä kuntoutusohjeessa kerrotaan, että ”lapsella aistitoiminnan poikkeavuus voi näkyä esimerkiksi siten, että kevyt kosketus voi tuntua pahemmalta kuin tiukka halaaminen”. (Autismi- ja aspergerliitto i.a.) Erään kiinalaisen lääkärin laatimissa kuntoutusohjeissa on kerrottu, miten lasten kanssa pitäisi harjoitella aistien toimintaa kotona. Vanhempien pitäisi esimerkiksi päivittäin ottaa lapsi syliin ja osoittaa rakkautta lapsille puhumalla, koskettamalla, suutelemalla tai halaamalla. (知乎 2018.) Näyttää siltä, että Kiinassa autismin kuntoutuksesta puuttuu vielä autismiin liittyvää tutkittua tietoa ja koulutusta.

Lähdetekstissä on jokin verran termejä, joille ei löydy suoraan kiinankielistä vastinetta. Siksi tässä käännöksessä on jonkin verran vieraannuttavan käännöksen piirteitä. Vieraannuttavan strategian mukaan käännöksessä esiintyy lähdekulttuurin mukaisia ideologioita ilmaisuja. (Venuti 1995, 45.) Esimerkiksi sanalle ”strukturointi” ei ole suoraan valmista kiinan kielistä vastinetta. Minun täytyi ensin ymmärtää mitä se käytännössä tarkoittaa, jonka jälkeen käännsin sen tarkoituksenmukaisesti kiinan kielelle. Käännsin myös erilaiset kuntoutuksen ohjeet, jotka eivät ole vielä tuttuja kiinalaisille. Käännös perustuu suomenkieliseen tekstiin, jolloin kiinalainen lukija saa uutta tietoa autismikirjon kuntoutuksesta. Tehdyt käännösratkaisut ovat selvästi esillä.

Muokkaamisen jälkeen tarkistin kielen sujuvuuden, hioin tekstiä sekä huomioin kulttuurieroista johtuvat seikat. Esimerkiksi Kiinassa ja Taiwanissa (molemmat kiinankielisiä) samasta asiasta kirjoitetaan eri tavalla. Samalle sanalle voi olla monta vastinetta, eivätkä

saman kielen puhujat aina käyttä samaa sanaa. Esimerkiksi käsite ”kuntoutus” käännetään Kiinassa ”康复” ja Taiwanissa ”复健”. Tässä käännöksessä käytin kiinalaista ilmaisua ”康复”, minkä myös taiwanilainen ymmärtää. Tein käännöstyön siten, että molemmissa tapauksissa asia tulee ymmärretyksi samalla tavalla. Seuraavassa luvussa selvitän tehdyt käännösratkaisut.

Viimeisessä vaiheessa luovutin valmiin käännöstyön tarkastettavaksi kahdelle kiinan kielen asiantuntijalle, joista toinen on myös tulkkausalan ja käännöstyön ammattilainen. Molemmat ovat terveydenhoitoalan asiantuntijoita ja heillä on kokemusta autistisen lapsen hoidosta. Kutsun ensimmäistä tarkastajaa A:ksi ja toista B:ksi. Tutustuin A:han erässä käännösy yrityksessä. Hän on kotoisin Manner-Kiinasta ja hänellä on sairaanhoitajan tausta. Löysin sosiaalisen median kautta toiseksi tarkastajaksi B:n, joka asuu Taiwanissa ja hänellä on autismin asiantuntemusta. Näin kulttuurieroista johtuvat seikat tulivat myös tarkistettua tässä käännöstyössä. Sain tarkastajien antamaa palautetta käännöksestä. Heidän mukaansa materiaali on käännetty erittäin hyvin kiinan kieliopin mukaisesti, helposti ymmärrettävästi ja siitä on hyötyä autismitieteen lapsen kuntoutuksessa. (Yi Yuan, henkilökohtainen tietoanto. 20.11.2019; Zhang Rong, henkilökohtainen tietoanto. 15.11.2019.)

4.1 Valitut käännösteoriat ja -strategiat

Opinnäytetyöhön liittyvässä käännöstyössä käytin ensiksi sanasta sanaan -strategiaa saadakseni aikaan raakakäännöksen. Tämän jälkeen tyyli oli etupäässä kommunikatiivinen, jossa pyrin tuomaan tekstiä kiinakieliselle lukijoille ymmärrettävällä tavalla. Koin sopivimmaksi lähestymistavaksi tähän käännöstyöhön skoposteorian. Lisäksi sovelsin E. Nidan (Nida 1964) dynaamisen ekvivalenssin teoriaa, jossa pyritään saamaan aikaan käännöksen lukijassa yhtäläinen reaktio kuin mitä lähtöteksti on saanut aikaan lukijoissaan. (Nida 1964.) Käytin tietyissä kohtaa myös Yan Fu'n (1898) käännösteoriaa, jotta kiinankielisestä tekstistä tulisi sujuvampi.

4.2 Havainnot ja ratkaisut

Ensimmäisenä kiinnitin huomioita oppaan kielimuotoon. Oppaassa on pitkiä lauseita, joissa selitetään autismitermin lasten erityispiirteitä ja niiden aiheuttamia hankaluuksia arjen taitojen hallinnassa ja kasvatuksessa sekä kehityksessä. Tämä tuotti käännöksessä erilaisia haasteita. Tein raakakäännökseen kielellisiä muutoksia, koska tekstiä ei pystynyt kääntämään sanasta sanaan. Käännösprosessin aikana tein muutamia tärkeitä havaintoja, joita olen soveltanut tässä käännöstyössä. Ne olivat suomenkielisten lauseiden analysoiminen, oppaan tarkoituksen selvittäminen ja ymmärtäminen sekä miten tuoda tärkeät asiat kokonaisuutena ehjänä esille kiinan kielellä ja kulttuurille sopivasti.

Suomalaiseen tapakulttuuriin liittyvässä käännöksessä käytin ratkaisuna alla olevaa esimerkkiä, jossa olen muodostanut kiinalaisen käännöksen seuraavasti:

Esimerkki 1

Termi: Autismitermin lapsi

Käännös: 自闭症谱系障碍儿童 (星儿)

Kommentti: Tämä käännösratkaisu liittyy termiin ”autismitermin lapsi”, jota kiinassa kutsutaan ”tähtilapseksi”, koska lapsi on kuin tähti, joka näyttää olevan lähellä, mutta kuitenkin hyvin kaukana ja saavuttamattomissa. (家有星孩 2018.) Käänsin suoran vastineen mukaan, mutta pragmaattisen adaptaation mukaan lisäsin myös sanan jälkeen sulkuihin ”tähti lapsi”, joka on tuttu termi kuvaamaan autistista lasta Kiinassa. Tässä käännösratkaisussa käytin kotouttavaa käännösstrategiaa, jonka avulla pyrin korvaamaan vieraan termin käyttäen tuttua termiä, mutta en poistanut virallista määritelmää. Lisäksi otin huomioon kulttuurieron, koska käännöksen tulee olla uskollinen lähtötekstille ja myös elegantti. (Yan Fu 1898.) Käytin käännöksessä tuttua termiä, jonka avulla lukijan on helpompi lähestyä aihetta ja tekstin lukeminen ei aiheuta lukijalle epämiellyttävää oloa, kun teksti käsittelee oman lapsen terveyttä.

Esimerkki 2

Sana: Moniammatillinen

Käännös: 各方面的专家

Kuntoutus toteutetaan moniammatillisesti yhteistyössä perheen, koulun ja päiväkodin kanssa.

Käännös: 早期康复训练的实施是由多元技术专家与家庭，学校及幼儿园共同合作。
→ 是由各方面的专家与学校及幼儿园共同合作来完成的。

Kommentti: Tämä käännösratkaisu liittyy sanaan ”moniammatillisesti”. Olen kääntänyt sanan 多元技术专家, joka kuulosti enemmän tekniikan alan monitaitajalta. Tarkastajan tarkistuksen jälkeen muutin käännöksen muotoon ”各方面的专家”, joka tarkoittaa monipuolista ammattilaista. Tämä termi voidaan kääntää monella eri tavalla, mutta hyvä käännös tarkastelee koko lauseen ja asiayhteyden merkitystä sekä on jouhea. Tässä havaitaan vastineiden erot. Valinnat riippuvat kontekstista ja kääntäjä etsii tarkasti lähtötekstin vastaavuuden mukaisen vastineen sekä välittää tarkasti lähtötekstin sisällön.

Esimerkki 3

Termi: Strukturointi

Käännös: 结构化模式

结构化模式即是对孩子活动环境之结构及其行动指示作有规划性的设计。

Suomennos: Rakenteellinen suunnitelma

Tehdään selkeä rakenteellinen suunnitelma, jossa lapsen toiminta, aika ja paikka pystytään pilkkomaan pieniin osiin.

Kommentti: Tämän termin käännösratkaisussa käytin vieraannuttamisstrategiaa, koska kiinan kielestä puuttuu vastaava termi eikä termi ”strukturointi” ole kiinalaiselle lukijalle tuttu. Käännöstä tehdessäni käytin pragmaattisena adaptaationa lisäysstrategiaa ja selitin millä tavalla strukturointi toteutetaan käytännön tilanteissa. Tein ratkaisun, jossa avaan sanan sisällön tarkoituksen ja selitin asian kiinaksi.

Esimerkki 4

Termi: Kommunikaattori

Käännös: 沟通辅助器

Kommunikaation tukena voidaan käyttää kuvia, viittomia, selkokieltä, kirjoitusta, tietokoneohjelmia ja erilaisia teknisiä laitteita, kuten kommunikaattoreita.

Käännös: 沟通方式的支援方式可以借助图片, 手语, 简明的文字, 书写, 电脑程式与不同的机器设备, 如沟通辅助器。

Kommentti: Tämä käännösratkaisu liittyy termiin ”kommunikaattori”, joka tarkoittaa erilaisia kommunikointilaitteita. Osaan laitteista voi kirjoittaa sanan ja laite sanoo kyseisen sanan ääneen. Joissakin laitteissa on myös kuvia, joita painamalla voi muodostaa lauseen ja kone sanoo ne ääneen. Kommunikaattori voi myös olla vain kahden painikkeen laite, jolla henkilö voi vastata kyllä tai ei. Nykyään puhelimien applikaatiot ovat yleisemmin käytössä kuin nämä laitteet. (Elina Vienonen, henkilökohtainen tiedonanto 8.11.2019.) Olen löytänyt tietoa kommunikaattorin käytöstä Kiinassa, missä on samanlaisia laitteita kuin Suomessa. Käytin lingvististä teoriaa ja käänsin termin suoraan vastineen mukaisesti.

Esimerkki 5

Sana: Erityispiirre

Käännös: 特别表现

Autismikirjon lapsilla on usein aistien toimintaan liittyviä erityispiirteitä.

Käännös: 自闭症谱系障碍儿童通常有在感官行动上的特殊表现。

Kommentti: Sanan ”erityispiirteitä” voi kääntää usealla eri tavalla, mutta tähän niistä sopii kaksi. Ne ovat ”特殊表现“ (erityinen käytös) ja ”特殊的徵兆“ (erityinen oire). Kiinassa on tapana vaikeammissa asioissa kirjoittaa (tai puhua) asia kauniisti, joka on kohdeltias eikä aiheuta pahaa mieltä. Käytin tässä kotouttavaa käännösstrategiaa ja valitsin tässä käännösratkaisussa ensimmäisen käännöksen, jonka kieli ja tarkoitus kuulostaa paremmalta ja pehmeämmältä kuin jälkimmäinen. Jälkimmäinen sana viittaa lapsella olevaan puutteeseen tai sairauteen. Tämä käännösratkaisu on tehty kulttuurisesta näkökulmasta. Kuten Yan Fu (1898) toteaa, käännöksen tulee olla elegantti.

Esimerkki 6.

Lause: Kaikki eivät välttämättä pysty kommunikoimaan puheella, osalla voi olla vaikeuksia ilmaista mielipiteitä tai vaikeudet voivat ilmetä sosiaalisessa kommunikaatiossa.

Käännös: 并非所有的自闭儿都能用语言来进行沟通，有些儿童也许在表达其意见时有困难，或在社交互动中与他人有沟通的困难。

Kommentti: Kiinan ja suomen kielten lauserakenteissa on eroja. Kiinaksi tämä lause alkaa sanoilla ”ei välttämättä”, jota myös painotetaan. Sen jälkeen kirjoitetaan ”kaikki” ja sitten ”käyttää puhetta kommunikoimaan”. Tällainen rakenteellinen eroavaisuus ilmenee useassa lauseessa. Sanasta sanaan kääntäminen ei onnistu, koska kielestä ei tule sujuvaa ja väärä sanajärjestys voi aiheuttaa myös väärinkäsityksiä. Kyseessä on pragmaattisen adaptaation mukainen sanajärjestyksen muuttaminen.

Esimerkki 7.

Lause: Kuntoutuksen tavoitteena on edistää ja vahvistaa lapsen omatoimisuutta. Se on taitojen ja toiminnan harjoittelua arjen ympäristöissä.

Käännös: 康复训练的目的在于增进与强化自闭症谱系障碍儿童(星儿)的自主能力。即是对日常环境中的实际生活技巧与活动的练习。

Kommentti: Käytin tässä lauseessa pragmaattisen adaptaation tekstikonventiota, mikä tarkoittaa sitä, miten on tapana kirjoittaa tietyn tekstilajin tekstejä (Vehmas-Lehto 1999, 107). Tässä käännöksessä jälkimmäisessä lauseessa oleva sana ”se” viittaa kuntoutukseen ja kiinakielen sana 即 (ji) tarkoittaa ”juuri se”, jota voi käyttää tässä tilanteessa. Tätä käytetään yleisesti kiinalaisen lauseen konjunktiona.

5 POHDINTA

Terveydenhoitoon liittyvän oppaan kääntäminen toiselle kielelle on erittäin haastava tehtävä. Terveysalan tekstin kääntäminen vaatii kääntäjältä muutakin kuin pelkkää teknistä sanaston kääntämistä. Tarvitaan sekä terveydenhoidon että kulttuurin tuntemusta, jotta niihin pohjautuvia lähdetekstejä voisi kääntää kohdekielelle. Opinnäytetyössäni olen pyrkinyt välittämään kiinaksi Suomessa tehdyn Autismikirjon Ensioapas perheille -oppaan osakäännöksen sanoman. Opas on suunnattu perheille, joissa lasten autismikirjon diagnoosi on tuore. Turvauduin käännöstyössä ensisijaisesti skoposteoriaan ja sovelsin kommunikatiivista teoriaa, joka oli mielestäni kaikkein sopivin teoria tähän käännöstarkoitukseen. Lisäksi mainitsemani Nidan dynaamisen ekvivalenssin tuella sain tehtyä mielestäni oikeita käännösratkaisuja, joiden avulla pyrin välittämään lähdetekstin tyylin. Kohdetekstissä tavoitellaan samaa lähdetekstin aikaansaamaa vaikutusta. Käännöstyö on viimeistelty kiinan kielen tarkistajilta saamani palautteen mukaisesti.

Olen pyrkinyt noudattamaan kääntäjän eettisiä sääntöjä, joka ovat keskeisiä kääntäjän työssä. Ennen kuin kääntäjä vastaanottaa toimeksiannon, hänellä täytyy olla riittävästi tietoa kääntäjän moraalista ja vallasta. Kääntäjän eettisten sääntöjen mukaan (Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto 1994) minun täytyy hallita oppaan kielityyli ja tietää autismikirjoon liittyvät termit ja sanastot. Näitä ovat esimerkiksi autismikirjon erityispiirteisiin ja kuntoutukseen liittyvät tiedot. Olen aiemmin toiminut koulunkäyntiavustajana autististen lasten luokalla, josta olen saanut tietoa autismikirjon lapsista. Olen lukenut autismikirjon kuntoutukseen liittyviä kirjoja ja dokumentteja ja katsonut tosielämän videoita. Katsoin myös elokuvan ”Rainman” (Levinson 1988), josta sain lisää tietoa autismikirjon erityispiirteistä ja kuntoutuksesta. Pyrin myös kehittämään kielitaitoani jatkuvasti ja osatakseni kääntää oikein ja tuoda lukijoille sellaista tietoa, jota hän voi hyödyntää perheen elämässä monella tavalla. Lukijan ei pidä tuntea vieraantunutta oloa lukiessaan käännettyä opasta.

Käännöstyössä kääntäjällä on valtaa kielen ilmaisemisessa. Käännöstyössäni minulla oli valtaa valita omat käännösstrategiat, joita sovelsin tähän käännökseen. Olen käyttänyt sekä kotouttamisen ja vieraannuttamisen strategioita tilanteen mukaan lähde- ja kohdekulttuurierot huomioon ottaen. Vehmas-Lehto (1999) suosittelee, että kääntäjä tarvitsee vankan moraalisen selkärangan tietojen ja taitojen lisäksi. Kääntäjän etiikkaan kuuluu,

että työ tehdään hyvin, olipa se sitten kiitollista tai ei. Kääntäjän ammatti ei kuitenkaan, toisin kuin yleensä luullaan, ole yksinäistä puurtamista omassa kammiossa, vain hän tarvitsee paljon sosiaalisia taitoja, rohkeutta ja reippautta kysyä ja ottaa yhteyttä. (Vehmas-Lehto. 1999, 13.) Mielestäni tämä pitää paikansa. Minulta on vaadittu paljon sosiaalista rohkeutta saadakseni sovittua erilaisia haastatteluja ja olla yhteydessä eri tahoihin esimerkiksi sosiaalista mediaa hyväksikäyttäen. Opinnäytetyöprosessissa on haastateltu asiantuntijoita, muun muassa Autismiliiton edustajaa, Helsingin erityiskoulun suunnittelijaa ja erityisopettajaa sekä autistilapsen vanhempia Kiinasta ja Taiwanista sähköpostin kautta. Lisäksi olen tehnyt yhteistyötä Suomessa asuvan autistilapsen perheen kanssa, jonka vanhemmat ovat maahanmuuttajia Kiinasta. Näin sain mahdollisimman laajan ja luotettavan perustan opinnäytetyölle.

Olen välittänyt ensioppaan tärkeät sisällöt kohdekielen lukijalle. Käännetty teksti on informatiivinen ja kannustava ja sopii kohdekielen lukijan kulttuuriin. Olen ollut lojaali lähdetekstiä kohtaan, joten käännöstyön prosessin aikana en ole poistanut eikä lisännyt mitään uutta tietoa lähdetekstiin verrattuna. Välitin ensioppaan kuntoutukseen liittyvää teoriaa ja ohjeita lukijalle ja olen ottanut huomioon kielten väliset kulttuurierot. Lisäksi käännetty opas on lähes saman pituinen kuin alkuperäinen. Lukija voi hyötyä autismikirjon oppaan tiedoista lapsen arkielämässä ja tulevaisuudessa. Autismikirjon kuntoutus on tärkeä osa hoitoa ja haluan tuoda kiinankielisille perheille lisää tietoa autismikirjon kuntoutuksesta Suomessa. Koen tekeväni tärkeää työtä.

Tämä opinnäytetyö edisti omaa ammatillisen tiedon ja taidon muodostumista, kohottamista ja osoittamista. Kuuluisan käännösteoreetikko Andrew Chestermanin mukaan ”kääntäminen ilman teoriaa on kuin kääntämistä ilman silmiä; se on kääntämistä näkemättä, mitä on tekemässä” (Chesterman 2004, 341). Teorian avulla kääntäjä saa näkökulman, jolla voi lähestyä käännösongelmia ja joka tarjoa mahdollisia ratkaisukeinoja. Käännösvalintoihin tarvitaan teorioiden tietämys.

Opinnäytetyön prosessissa, käännösteorioiden kautta, olen oppinut ymmärtämään kääntämisen kokonaisuuden. Käännösteoriat ja -strategia ovat tärkeitä työkaluja kääntäjälle. Opinnäytetyön valmistumisen jälkeen on mahdollista, että käänän oppaan ”Autismikirjon Ensiopas perheille” kokonaan. Se oli opinnäytetyöni alkuperäinen tarkoitus. Tiedän

että työ on vaativa, mutta myös innostava. Työn kautta olen vahvistanut omaa kääntäjän uraani.

LÄHTEET

- Aaltonen S, Siponkoski N & Abdallah K (toim.) 2015. Käännetyt maailmat. Johdatus käännösviestintään. Gaudeamus, Helsingin yliopisto.
- Asplund A., Heikkola K. & Meriläinen H-K 2017. *Autismikirjon lapsiperheiden ja palveluiden kohtaaminen kymenlaaksossa. Opinnäytetyö, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma. Saatavilla 18.9.2019*
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201701291747>
- Autismiliitto (i.a). Autismikirjo tuki ja palvelut. Saatavilla 4.9.2019 https://www.autismiliitto.fi/autismikirjo/tuki_ja_palvelut
- Autismi- ja aspergerliitto (i.a.). Autismikirjon Ensiopas perheille. Saatavilla
https://www.autismiliitto.fi/files/3039/Ensiopas_A5_suomeksi_10.painos_suomeksi_verkkoon.pdf
- Chesterman A. (2004). Kääntäminen teoriana. Teoksessa Oittinen R. & Mäkinen P. (toim.) 2004. Alussa oli käännös. Tampereen yliopisto. Tampere University Press
- Guber-Peters Company, Dir. Barry Levinson 1988, Rainman 16.12.1988. Elokuvavideo. Saatavilla 30.9.2019 <https://viaplay.fi/store/rain-man-1988>
- Hytönen N. & Rissanen T. (Toim.) 2006. Käden käänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Helsinki: Oy Finn Lectura Ab
- Kemppanen H. 2018. Luentomateriaali Kääntäminen I-kurssilla. Diakonia ammattikorkeakoulu 11.5.2018
- Kerola K., Kujapää S. ja Timonen T. (toim.) (2009). Autismin kirjo ja kuntoutus. WS Bookwell Juva
- Korhonen M. 2016. *Kiinalaisten maalausteosten nimet kommentoitu käännös. Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu, Tulkin koulutusohjelma, saatavilla*
- Manninen M. 2017. Kiinassa taikausko ulottuu kaikkialle – taloistakin puuttuu neljäs kerros. Helsingin Sanomat 13.1.2017. Saatavilla 10.10.2019
<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005043784.html>
- Mielenterveystalo 2019. Lasten mielenterveyspalvelut. Autismikirjon häiriöt. Saatavilla 1.10.2019 https://www.mielenterveystalo.fi/lapset/ammattilaisille/hairiot/autismikirjon_hairiot/Pages/autisimikirjon_hairiot_ASD.aspx
- Nida E. 1964 Toward a science of translating. Brill, Leiden.

- Oksanen J & Sollasvaara R.(toim.) 2019. Esteille hyvästit! Autismisäätiö Helsinki.
- Pekanheimo E. 2014. Luentomateriaalit Kääntäminen I-kurssilla. Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Riikonen H, Kovala U, Kujamäki P , Paloposki O, Höyhty S. ja Latikka A-M (toim.) 2007. Suomennoskirjallisuuden historia 2.Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry. Tulkin ammattisäännöstö. 1994. Saatavilla 12.10.2019 <https://www.sktl.fi/liitto/sktl-n-hallinto/eettist-saannot/>
- Tilastokeskus. Tuotteet ja palvelut. Maahanmuuttajat ja kotoutuminen. Maahanmuuttajat väestössä. Ulkomaan kansalaiset. Saatavilla 12.10.2019 <http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/ulko-maan-kansalaiset.html>
- Tommola J. 2004. Englannin kielen kääntäminen. Kieli, teksti ja kääntäminen. Language, text and translation. Turun yliopisto Turku.
- Tung C. 2010. The Three Requirements of Translation: A Reconsideration . 董崇选 2010.再論翻譯的三要論. Saatavilla 12.10.2019 <http://benz.nchu.edu.tw/~intergrams/intergrams/102-111/102-111-tung.pdf>
- Tuominen T. 2018. Luentomateriaali Kääntäminen I-kurssilla. Diakonia ammattikorkeakoulu 11.5.2018
- Vehmas-Lehto I. 1999. Kopiointia vai Kommunikointia. Johdatus käännösteoriaan. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab
- Venuti L. 1995. The Translator's Invisibility. a history of translation. London & New York: Routledge. Saatavilla 12.10.2019 <https://books.google.fi/books?id=2kUK3iJIgaYC&pg=PA45&lpg=PA45&dq=veeturi+The+Translator%C2%B4s+Invisibility&source=bl&ots=5RkKbSF-spi&sig=ACfU3U2RUwJ1cqmTSIVSZ3Nh3XsV5MGYVg&hl=fi&sa=X&ved=2ahUKEwijn9Sit43nAhVvwIsKHbR-A3wQ6AEwA3oECAoQAQ#v=onepage&q&f=false>
- Yan Fu 1898. 论译才之难。 Saatavilla 12.11.2019 <http://www.cnthinkers.com/thinker-web/literature/22961>
- 澎湃 4.2018.对自闭症儿童的干预，应优先处理父母的情绪问题. Saatavilla 2.11.2019 https://m.thepaper.cn/newsDetail_forward_2051260

中国网 2018. 国内首次引进鲁道夫·罗宾斯音乐治疗法科学干预自闭症. Saatavilla

3.11.2019 http://www.china.org.cn/chinese/2018-08/22/content_59706514.htm

中华人民共和国残疾人保障法 2018. Saatavilla 12.10.2019

<http://zh.m.wikisource.org/zh-hant/中华人民共和国残疾人保障法> 2018 年

LIITE 1: Autismikirjon Ensiopas perheille -oppaan kuntoutusosio

Kuntoutus

Kuntoutuksen tavoitteena on edistää ja vahvistaa lapsen omatoimisuutta. Se on taitojen ja toiminnan harjoittelua arjen ympäristöissä. Kuntoutuksen tarve on yksilöllistä. Tavoitteena on tukea osallisuutta ja luoda toimiva arki niin, että autismikirjon lapsi pystyy tulevaisuudessa elämään mahdollisimman hyvää itsenäistä elämää. Kuntoutus ei kuitenkaan poista autismikirjon piirteitä, vaan tukee lapsen kehitystä kokonaisvaltaisesti.

Varhaiskuntoutuksella tarkoitetaan mahdollisimman varhain aloitettua autismikuntoutusta. Varhaiskuntoutus on ikä- ja kehitystaso huomioiden tehtyjä yksilöllisesti suunniteltuja toimenpiteitä, joiden avulla tuetaan lapsen kehitystä ja arjessa selviytymistä. Varhaiskuntoutuksen tavoitteena ovat yleensä ikätason mukaiset taidot ja toimintakyky ympäristöissä. Varhaiskuntoutus perustuu perheen antamaan tietoon ja lapsesta tutkimuksessa saatuun tietoon. Kuntoutus toteutetaan moniammatillisesti yhteistyössä perheen, koulun ja päiväkodin kanssa.

LAPSELLA AISTITOIMINNAN POIKKEAVUUS VOI NÄKYÄ ESIMERKIKSI:

- Kevyt kosketus voi tuntua pahemmalta kuin tiukka halaaminen.
- Lapsen on vaikea syödä sellaista ruokaa, jossa eri ainekset koskettavat toisiaan, esimerkiksi kastike on perunoiden päällä eikä erikseen perunoiden vieressä.
- Lapsen voi olla vaikea sietää eri tuoksua: joidenkin ruoka-aineiden tai hajusteiden tuoksut voivat olla epämiellyttäviä tai suorastaan vastenmielisiä.
- Taustäänet kuten loisteputkivalojen sirinä häiritsevät, eikä lapsi pysty keskittymään mihinkään muuhun. Ääni saattaa tuottaa jopa kipua.
- Joku aistikokemus saattaa aiheuttaa suurta mielihyvää ja esimerkiksi painopeitto voi auttaa lasta rentoutumaan stressittömässä tilassa.

Aistit

Autismikirjon lapsilla on usein aistien toimintaan liittyviä erityispiirteitä. Jokin aistikanavista voi olla joko liian herkkä, tai se voi toimia huomattavan heikosti. Aistiherkkyys

voi siis olla joko yli- tai aliherkkyyttä ja ne voivat vaihdella samalla henkilöllä eri tilanteissa. Ali- ja yliherkkyyttä voi esiintyä esimerkiksi äänille, valoille, kosketukselle, kivulle, kylmälle, kuumalle, hajuille, mauille tai muille aistiärsykkeille. Lapsen toimintaa ja käyttäytymistä seuraamalla voidaan selvittää, miten hänen aistijärjestelmänsä toimii. On tärkeää oppia tunnistamaan aistiherkkyydet ja ottaa ne huomioon arjessa. Herkkyydet korostuvat usein lapsen ollessa väsynyt tai stressaantunut.

Kommunikaatio ja vuorovaikutus

Autismikirjon lapsen puheen tuottamisessa ja ymmärtämisessä voi olla eriasteisia vaikeuksia. Kaikki eivät välttämättä pysty kommunikoimaan puheella, osalla voi olla vaikeuksia ilmaista mielipiteitä tai vaikeudet voivat ilmetä sosiaalisessa kommunikaatiossa. Esimerkiksi sanojen ja ilmaisu- ja sanatarkka tulkitseminen voi aiheuttaa väärinkäsityksiä.

Osa autismikirjon lapsista tarvitsee puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointimenetelmiä. On tärkeää löytää yksilöllisesti sopiva kommunikointitapa, jolla autismin kirjon lapsi voi ilmaista itseään ja tulla ymmärretyksi eri toimintaympäristöissä. Kommunikaation tukena voidaan käyttää kuvia, viittomia, selkokieltä, kirjoitusta, tietokoneohjelmia ja erilaisia teknisiä laitteita, kuten kommunikaattoreita. Yksilöllisen kommunikointitavan opettelu ja vahvistaminen ovat osa autismikirjon lapsen kuntoutusta. Autismikirjoon voi liittyä myös vaikeuksia tulkita ja ymmärtää toisten ihmisten eleitä ja ilmeitä. Siihen voi myös liittyä vaikeuksia ymmärtää, mitä toiset ajattelevat ja tuntevat. Autismikirjon lapset voivat kuitenkin oppia näitä taitoja esimerkiksi sosiaalisten tarinoiden ja harjoittelun avulla.

Strukturointi

Autismikirjon lapset tarvitsevat usein tukea ympäristön ja oman toiminnan hallintaan. Lapsen oppimista tukee selkeä ajan, paikan ja toiminnan jäsentäminen. Strukturoitu eli jäsennelty ympäristö ja ohjaus ovat osa autismikirjon lapsen kuntoutusta.

STRUKTUROINTI ON YMPÄRISTÖN SELKEYTTÄMISTÄ KUVILLA, TEKSTEILLÄ, VÄRIKOODEILLA, ALUIDEN RAJAAMISELLA YM. MERKEILLÄ. NIILLÄ KERROTAAN ESIMERKIKSI:

- mitä tehdään
- missä tehdään
- ketkä tekevät
- miten kauan tehdään
- mitä toiminnan jälkeen on tarkoitus tehdä

Strukturointi voi olla myös yhden tekemisen pilkkomista pieniin osiin. Yleisin esimerkki struktuurista on kuvallinen päiväjärjestys. Autismikirjon lapsi pystyy näin jäsentämään omaa toimintaansa ja tuntemaan olonsa turvalliseksi. Strukturointi tukee arjen taitojen oppimista ja itsenäistä selviytymistä.

Toiminnanohjauksen vaikeudet

Autismikirjon lapsella voi olla vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa. Hänen voi olla vaikea hahmottaa kauanko toiminta kestää, missä järjestyksessä asiat on hyvä tehdä ja kuinka paljon aikaa toimintaan on kulunut. Toiminnanohjauksen vaikeuksiin voi usein vaikuttaa strukturoinnilla ja ennakkoinnilla. Lapsi saattaa tarvita toiminnanohjeita sekä joka päivä toistuviin arkisiin rutiineihin että uusiin tilanteisiin. Struktuurin avulla lapsella on mahdollisuus oppia selviytymään yhä itsenäisemmin arjessa.

LIITE 2: Autismikirjon Ensioapas perheille -oppaan osakäännös suomi-kiina

(芬翻中自闭症谱系障碍儿童家庭第一指导手则)

自闭症谱系障碍儿童(星儿)的康复训练

康复训练的目的在于增进与强化自闭症谱系障碍儿童(星儿)的自主能力。即是对日常环境中的实际生活技巧与活动的练习。每个自闭症谱系障碍儿童(星儿)都有自己的康复训练之需求。训练之目的在于支持孩子的参与和建立一个有功能性的生活方式，让自闭症儿童(星儿)在未来将尽可能的过一个美好的独立生活。然而，康复训练并不能扫除自闭症谱系障碍儿童(星儿)已有的症状，但能够全面性地支持儿童的发展。

早期的康复训练意味着让自闭症谱系障碍儿童(星儿)尽可能趁早的**开始**进行康复训练。早期的康复训练是依照自闭症谱系障碍儿童(星儿)的年龄及其发育程度为基础而作的个人施行计划，据此计划来支持孩子的发展与其在日常生活的自理能力。早期的康复训练之目标，通常在于达成依自闭症谱系障碍儿童(星儿)所属之年龄层所需的生活技巧及其在不同环境中的活动能力。早期康复训练乃根据自闭症谱系障碍儿童(星儿)家庭所提供的资讯及孩子从检验得到的资料来计划。早期康复训练的实施是由各方面的专家与学校及幼儿园共同合作来完成的。

感官

自闭症谱系障碍儿童(星儿)通常有在感官行动上的特殊表现。孩子的感官可能出现过度敏感或过度迟钝的现象。感官的敏感程度可以有太过或不足的现象，而且在同一个人身上随着不一样的环境而变化不定。例如对声音，光线，触摸，疼痛，冷，热，气味或食物的味道及其它感官刺激下产生过度敏感或迟钝不觉的现象。在跟踪孩子的日常活动及其行为表现下可以发现他的感官系统是如何运作的。重要的是学会确认孩子的感官敏感表现，并在日常生活中注意孩子的敏感程度。通常孩子的敏感程度在他感觉疲劳或有压力时会加重。

自闭症谱系障碍儿童(星儿)的特殊感官行动表现可从下例举出：

- 轻轻的触摸比紧紧的拥抱更难以忍受。
- 如果将不同的食材混在一起，孩子将很难进食。比如说将酱汁淋在土豆上，而不是放在土豆旁。
- 孩子对某些气味难以忍受：某些食物材料或香水的气味都可能使孩子感到不舒服，甚至引起噁心。
- 如身后灯管所发出的唧唧喳喳的嘈杂声音，使得孩子对任何事物都无法集中注意力。声音有时候也能给孩子带来痛苦的感受。
- 有些感官经验能给孩子带来极大的舒适感，如厚重的被盖能使孩子在无压力的情况下放松身心。

沟通与社交互动

自闭症谱系障碍儿童(星儿)在语言的表达上与理解上可能出现不同层次的困难。并非所有的自闭儿都能用语言来进行沟通，有些儿童也许在表达其意见时有困难，或在社交互动中与他人有沟通的困难。例如，对别人在用语上及表达上的逐字诠释中可能产生误解。

部分自闭症谱系障碍儿童(星儿)需要藉著**沟通**辅助器来进行语言上的支援或补替。重要的是找到适合自闭症儿童(星儿)自己的**沟通方式**，以帮助他在不同的生活环境中来表达自己与被他人了解。沟通方式的支援方式可以借助图片，手语，简明的文字，书写，电脑程式与不同的机器设备，如沟通辅助器。个人式的沟通方法之学习与加强是自闭症儿童(星儿)康复训练的一部分。

自闭症谱系障碍儿童(星儿)也存在着无法解析或理解别人的手式及表情的困难。因此，也影响到他难以了解别人的想法及感觉。但是，无论如何，自闭症谱系障碍儿童(星儿)还是能藉著，譬如社交故事及练习的方式来学习与他人的沟通技巧。

结构化模式

自闭症谱系障碍儿童(星儿)在生活环境与其行动的自理上通常需要援助。对孩子学习上有帮助的方法是将明确的时间，地点及将要完成的行动安排成一个结构化模式，说明行动的内容及步骤。结构化模式即是对孩子活动环境之结构及其行动指示作有规划性的设计，是自闭症儿童(星儿)康复训练的一部分。

结构化模式是通过对其活动环境以简明的图片，文字，颜色符号来规划，用记号限定范围来完成的。譬如：

- 要作什么活动
- 在哪里作
- 多久时间
- 在此活动之后，下一步要作什么

结构化模式也可以将一项活动分解成几个小部分。一般的结构化模式例子，如图案式的一天活动程序时间表。自闭症谱系障碍儿童(星儿)能够依此来自己进行有规律的生活并安全感。结构化模式设计能帮助孩子学习生活技巧与自理能力。

自主行动的困难

自闭症谱系障碍儿童(星儿)在其自主行动上可能出现困难。他可能难以察觉到行动的持续时间，什么是较好的行事次序与在行动所花费的时间已过了多少。在结构化设计与预测未来的方法下可以改善自闭症儿童(星儿)在自主行动方面的困难。自闭症谱系障碍儿童(星儿)可能在**每天重复的日常生活**规律中及新的情境下需要行动上的指示。在结构化设计的帮助下，孩子有机会学习独立自理日常生活的技巧。